

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. sausio 19 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Artūro Driuko ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarosios akcinės bendrovės „HSC Baltic“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 26 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Kauno miesto savivaldybės administracijos ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „HSC Baltic“ dėl nuostolių atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios ir proceso teisės normų, reglamentuojančių civilinę atsakomybę už žalą, atsiradusią pritaikius laikinas apsaugos priemones, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė Kauno miesto savivaldybės administracija kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydama priteisti iš atsakovės UAB „HSC Baltic“ 368 462,19 Eur nuostolių atlyginimą, 6 procentų dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė paaiškino, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. gegužės 6 d. priėmė nutarimą (toliau – ir Nutarimas) dėl, be kita ko, 2 000 000 Eur lėšų skyrimo Lampėdžių irklavimo bazės trasos įrengimo projektui. Siekiant įgyvendinti šį nutarimą, tarp Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bei ieškovės 2020 m. birželio 4 d. buvo pasirašytas susitarimas (toliau – ir Susitarimas), kuriuo ieškovė įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio 3 d. panaudoti 2 000 000 Eur valstybės lėšas, skirtas minėtam projektui.
4. 2020 m. balandžio 9 d. Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje (toliau – CVP IS) ieškovė buvo paskelbusi viešąjį pirkimą „Tarptautinius reikalavimus atitinkančios irklavimo trasos, sporto paskirties inžinerinio ir kitos paskirties inžinerinių statinių Lampėdžių ežere, Kauno m., statybos darbai“ (bendra projekto vertė – 3 199 989,52 Eur). Viešajame pirkime, be kitų tiekėjų, dalyvavo ir atsakovė, tačiau jos pasiūlymas buvo atmestas, o pirkimą laimėjo UAB „Hidrum“ ir UAB „Statybų kodas“, veikiančios jungtinės veiklos sutarties pagrindu, su šiomis tiekėjomis 2020 m. birželio 18 d. turėjo būti pasirašyta rangos darbų sutartis.
5. Pralaimėjusi viešąjį pirkimą, atsakovė UAB „HSC Baltic“ (kitoje byloje – ieškovė) 2020 m. birželio 17 d. kreipėsi į Kauno apygardos teismą su ieškiniu (civilinės bylos [Nr. e2-1644-924/2020](#)), kuriame prašė pripažinti neteisėtu bei panaikinti ieškovės (kitoje byloje – atsakovės) 2020 m. birželio 9 d. sprendimą atmesti jos pasiūlymą ir įpareigoti ieškovę pripažinti, kad atsakovės pasiūlymas atitinka viešojo pirkimo sąlygų reikalavimus, bei įtraukti jį į pasiūlymų eilę. Ieškinyje atsakovė taip pat prašė taikyti laikinas apsaugos priemones – įpareigoti ieškovę sustabdyti viešojo pirkimo procedūras ir nesudaryti viešojo pirkimo sutarties iki galutinio teismo sprendimo priėmimo, o viešojo pirkimo sutarčiai esant jau sudarytai, sustabdyti jos vykdymą.
6. Ieškovė teigė, kad Kauno apygardos teismas 2020 m. birželio 18 d. nutartimi atsakovės prašymą taikyti laikinas apsaugos priemones patenkino, todėl ji nebegalėjo iš anksto suplanuoti laiku tęsti viešojo pirkimo procedūrų, t. y. 2020 m. birželio 18 d. pasirašyti rangos sutarties su pirkimo laimėtojomis (rangovėmis), ir pavesti joms vykdyti tarptautinius reikalavimus atitinkančios irklavimo trasos, sporto paskirties inžinerinio ir kitos paskirties inžinerinių statinių statybos darbus, kurie turėjo būti pradėti dar 2020 m. birželio mėn. Laikinosios apsaugos priemonės po sistemingų ieškovės pastangų buvo panaikintos tik Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 20 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e2-1308-943/2020](#), patenkinus ieškovės atskirąjį skundą. Kauno apygardos teismas 2020 m. liepos 30 d. sprendimu atsakovės ieškinį viešojo pirkimo byloje atmetė. Atsakovė šį teismo sprendimą apskundė, tačiau Lietuvos apeliacinis teismas 2020 m. spalio 15 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e2A-1167-790/2020](#) atsakovės apeliacinio skundo netenkino.
7. Panaikinus laikinas apsaugos priemones, ieškovė 2020 m. rugpjūčio 25 d. pasirašė rangos sutartį su rangovėmis UAB „Hidrum“ ir UAB „Statybų kodas“. Pasirašius rangos sutartį, darbai nedelsiant (2020 m. rugsėjo 1 d.) buvo pradėti vykdyti. Darbus faktiškai atliko UAB „Statybų kodas“, ji juos vykdė maksimaliu pajėgumu. Per laikotarpį nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. iki 2020 m. gruodžio 2 d. iš viso buvo atlikta 1 631 537,81 Eur vertės darbų. Ieškovė teigė, kad jei UAB „Statybų kodas“ būtų pradėjusi darbus laiku, t. y. 2020 m. birželio mėn., ji iki 2020 m. gruodžio 2 d. būtų atlikusi 2 868 628,60 Eur vertės darbų ir taip ieškovė būtų panaudojusi visą jai skirtą 2 000 000 Eur valstybės dotaciją. Kadangi dėl atsakovės iniciatyva taikytų laikinųjų apsaugos priemonių ieškovė iki nustatyto jai termino nepanaudojo 368 462,19 Eur valstybės lėšų, šią sumą turės dengti savo biudžeto lėšomis, todėl ši suma, kaip ieškovės patirti nuostoliai, priteistina iš atsakovės.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

8. Vilniaus apygardos teismas 2021 m. birželio 14 d. sprendimu ieškinį atmetė.
9. Teismas sutiko su ieškovės argumentais, kad, viešojo pirkimo byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu atmetus atsakovės ieškinį, savaime yra pagrindas konstatuoti atsakovės bendros pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimą. Tai reiškia, kad ieškovė pagrindė atsakovės veiksmų neteisėtumą.
10. Teismo vertinimu, ieškovė neįrodė antrosios civilinės atsakomybės sąlygos – tiesioginio ar netiesioginio priežastinio ryšio tarp pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių ir ieškovės nepanaudotos valstybės skirto finansavimo dalies. Aplinkybė, kad ieškovė būtų panaudojusi visą valstybės skirtą 2 000 000 Eur finansavimą, ieškovė grindė rangovės, kuri vykdė statybos darbus, 2021 m. vasario 3 d. pažyma, kurioje išvardyti atlikti darbai bei darbai, kurie galėjo būti atlikti, jeigu nebūtų buvusios pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Teismas nusprendė, kad toks įrodymas laikytinas nepatikimu, kadangi jame nėra nurodyta jokių objektyvių duomenų (pirminių šaltinių), kurie pagrįstų šioje pažymoje nurodytus duomenis. Be to, byloje nėra jokių įrodymų, kad ieškovė ir rangovė būtų aptarusios darbų atlikimo terminus, jų apimtį, lėšų panaudojimą iki 2020 m. gruodžio 3 d. Šio fakto teismo posėdžio metu neneigė ir pati ieškovė.
11. Teismas nurodė, kad byloje esantys pirkimo dokumentai taip pat neįrodo aplinkybės, jog konkrečių darbų atlikimas buvo susietas su ieškovei skirto finansavimo (dotacijos) panaudojimu iki 2020 m. gruodžio 3 d. Pirkimo sąlygose buvo nustatytas bendras pirkimo sutarties terminas – 22 mėnesiai. Pirkimo sutarties projekto 7.6 punkte buvo nustatyta, kad darbų atlikimo terminas – 13 mėnesių, o pagal 7.8 punktą darbų atlikimo terminas galėjo būti pratęstas vieną kartą ne daugiau kaip 4 mėnesiams. Taigi, pirkimo sąlygose nebuvo nurodyta, kad iki 2020 m. gruodžio 3 d. pirkimo laimėtojas turės įvykdyti tokią dalį darbų, kuri būtų lygi 2 000 000 Eur.
12. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal pirkimo dokumentų (techninio projekto) sąlygas karjero valymo darbai negalėjo būti atliekami žuvų ir varliagyvių neršto ar paukščių perėjimo metu. Žuvų nerštas Lampėdžių karjere, priklausomai nuo gamtinių sąlygų, prasideda kovo mėn. (lydekų neršto pradžia) ir tęsiasi iki birželio mėn. pabaigos (lynų neršto pabaiga). Paukščių perėjimo metas apima kovo–liepos mėn. Pagal techninį projektą karjero tvarkymo darbus rekomenduota pradėti ne anksčiau nei nuo liepos mėn. vidurio ir tęsti iki tol, kol leidžia gamtinės sąlygos. Teismas, įvertinęs pritaikytų suvaržymų galiojimo laiką (laikinosios apsaugos priemonės pritaikytos 2020 m. birželio 18 d., o panaikintos 2020 m. rugpjūčio 20 d.) ir ieškovės galimybę realiai pradėti vykdyti karjero valymo darbus, konstatavo, kad laikinosios apsaugos priemonės iš esmės neturėjo įtakos darbų atlikimo galimybėms iki 2020 m. gruodžio 3 d., palyginus su bendra pirkimo sutarties vykdymo trukme.
13. Teismas nurodė, kad ieškovė neįrodė, jog patyrė nuostolių, t. y. toliau vykdydama sutartį darbams atlikti vietoje negautos dotacijos dalies yra skyrusi atitinkamą finansavimą iš savivaldybės biudžeto lėšų.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės Kauno miesto savivaldybės administracijos apeliacinį skundą, 2022 m. balandžio 26 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 14 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškovės Kauno miesto savivaldybės administracijos ieškinį atsakovei UAB „HSC Baltic“ tenkino.
15. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad vien ieškinio atmetimo faktas civilinėje byloje, kurioje atsakovės iniciatyva Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartimi buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės – viešojo pirkimo procedūros stabdymas, yra pakankamas pagrindas atsakovės veiksmų neteisėtumui konstatuoti. Kadangi apeliaciniu skundu atsakovės veiksmų neteisėtumas nėra kvestionuojamas, teisėjų kolegija dėl atsiliepimo į apeliacinį skundą įvardytos kitokios pozicijos išsamiau nepasisakė.
16. Kita vertus, kolegija nurodė, kad nagrinėjamu atveju įrodytas ir priežastinis ryšys tarp atsakovės neteisėtų veiksmų bei ieškovės patirtos žalos. Pažymėta, kad laikinosios apsaugos priemonės lėmė ne tik vėlesnę nei numatyta rangos sutarties pasirašymo datą, bet ir vėlesnę šios sutarties vykdymo pradžią. Pagal pasirašytą rangos sutartį iki 2020 m. gruodžio 3 d., t. y. per 3 mėn., pirkimo laimėtojos atliko iš viso 1 631 537,81 Eur vertės darbų. Teismas rėmėsi rangos darbus faktiškai vykdžiusios tiekėjos UAB „Statybų kodas“ 2021 m. vasario 3 d. pažyma, kurioje nurodyta ne tik faktiškai atliktų darbų vertė, bet ir apskaičiuota, kad jei minėta bendrovė būtų pradėjusi darbus anksčiau, t. y. 2020 m. birželio 18 d. (laikinių apsaugos priemonių taikymo dieną), ji iki 2020 m. gruodžio 2 d. būtų atlikusi iš viso 2 868 628,60 Eur vertės darbų. Kolegija pažymėjo, kad byloje nėra jokių duomenų apie tai, jog UAB „Statybų kodas“ būtų suinteresuota šios civilinės bylos baigtimi, dėl ko jos parengtoje pažymoje pateikti skaičiavimai galėtų būti pripažinti subjektyviais ar nepatikimais, o atsakovė jokiais kitais leistiniais įrodymais nepaneigė UAB „Statybų kodas“ skaičiavimų, kurių patikimumą, be kita ko, pagrindžia faktiškai šios bendrovės atliekamų darbų vidutinė trukmė ir mastas, t. y. UAB „Statybų kodas“ per laikotarpį nuo 2020 m. rugpjūčio 25 d. iki 2020 m. gruodžio 3 d. vidutiniškai per mėnesį atlikdavo 543 845,94 Eur vertės darbų, todėl nėra pagrindo netikėti jos nurodytų skaičiavimų (543 845,94 Eur x 5 mėn. = 2 719 229,70 Eur) teisingumu.
17. Kolegija pažymėjo ir tai, kad nors pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė, jog, pagal pirkimo dokumentų (techninio projekto) sąlygas, karjero valymo darbai negalėjo būti atliekami žuvų ir varliagyvių neršto ar paukščių perėjimo metu, tačiau neįvertino, kad pradiniam rangos darbų etapui aplinkosaugos draudimai neturėjo esminės reikšmės, kadangi šį etapą sudarė tik paruošiamieji darbai. Iš 2020 m. rugsėjo 25 d. darbų priėmimo aktų Nr. 1-1 ir Nr. 1-14 bei pažymos apie atliktus darbus laikotarpiu nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. iki 2020 m. rugsėjo 25 d. nustatyta, kad per pirmąjį darbų mėnesį UAB „Statybų kodas“ parengė darbo projektą ir paruošė statybvietę, todėl statybos dokumentų rengimo ir statybvietės parengimo darbų atlikimas laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo metu buvo galimas.
18. Kolegija nurodė, kad iš bylos duomenų negalima spręsti, jog ieškovė turėjo galimybę koreguoti galutinę datą, iki kurios jai buvo leista panaudoti visą 2 000 000 Eur valstybės skirtą dotaciją. Be to, pirkimo sąlygos buvo parengtos, o pats viešasis pirkimas paskelbtas (2020 m. balandžio 9 d.) dar iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gegužės 6 d. nutarimo, kuriuo ieškovei buvo paskirta 2 000 000 Eur dotacija, priėmimo, todėl ieškovė neturėjo objektyvios galimybės keisti nei maksimalaus pirkimo sąlygose nustatyto darbų vykdymo termino, nei nustatyti konkrečius darbų etapus, juos siejant su dotacijos panaudojimu.
19. Kolegijos vertinimu, ieškovei kilę neigiami padariniai nėra pirmą kartą atsiradę nuo atsakovės neteisėto veiksmo, t. y. egzistuoja ir teisinis priežastinis ryšys. Atsakovė, būdama verslininkė ir turėdama patirties viešųjų pirkimų ginčuose, atstovaujama profesionalių teisininkų, galėjo ir turėjo numatyti atitinkamas rizikas, t. y. kad viešųjų pirkimo procedūrų jos iniciatyva sustabdymas, labiau tikėtina, lems ieškovei (perkančiajai organizacijai) neigiamų padarinių atsiradimą. Dėl ieškovei galimai kilsiančios žalos atsakovei buvo žinoma ir iš viešųjų pirkimų byloje ieškovės teiktų procesinių dokumentų, kuriuose pastaroji ne kartą įvardijo jai galimas neigiamas pasekmes.
20. Vertindama ieškovės nurodytą žalą dydį, kolegija nurodė, kad visą 2 000 000 Eur dotaciją ieškovė buvo numaciusi gauti iš anksto (dar iki laikinųjų apsaugos priemonių taikymo) ir realiai būtų gavusi (tam nebuvo jokių kliūčių, išskyrus atsakovės procesinį elgesį kitoje civilinėje byloje), jeigu iki 2020 m. gruodžio 3 d. būtų įgyvendinusi darbus, kurių vertė būtų atitikusi dotacijos sumą. Šių pajamų realumą pagrindžia tai, kad didžiąją dalį dotacijos (1 631 537,81 Eur) ieškovė iš tiesų gavo, todėl ir likusi mažesnėji dotacijos dalis (368 462,19 Eur), tikėtina, jai būtų buvusi skirta ir išmokėta. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, nurodydamas, kad byloje nėra duomenų, jog ieškovė, toliau vykdydama sutartį, darbams atlikti vietoje negautos dotacijos dalies skyrė atitinkamą finansavimą iš savo biudžeto lėšų, iš esmės įpareigojo ieškovę įrodyti ir faktus, paneigiančius jos teisę į visos dotacijos gavimą, o tokia pirmosios instancijos teismo pozicija neatitinka Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) įtvirtintų įrodinėjimo taisyklių.

21. Kasaciniu skundu atsakovė UAB „HSC Baltic“ prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 26 d. sprendimą ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 14 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai neįvertino atsakovės atsiliepime į apeliacinį skundą teiktos pozicijos dėl atsakovės neteisėtų veiksmų, motyvuodamas vien tuo, jog atsakovė nepateikė savarankiško apeliacinio skundo.
- 21.2. [CPK](#) 146 straipsnio 2 dalis ir šią normą aiškinanti kasacinio teismo praktika neturėtų būti identišškai taikoma [CPK](#) 423⁷ straipsniui (lot. *lex specialis*, specialusis įstatymas). Vien prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pralaimėjus civilinę bylą iš esmės, teikimas viešųjų pirkimų bylose neturėtų lemti viešojo pirkimo dalyvio neteisėtų veiksmų konstatavimo, nebent būtų įrodyta, jog tiekėjas jam suteikiamą teisę ginčyti bei sustabdyti perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų procedūras įgyvendina pažeisdamas kasacinio teismo praktikoje suformuotą socialiniai atsakingo tiekėjo elgesio standartą ir (arba) pamatinius teisingumo ir sąžiningumo imperatyvus. Priešingas situacijos vertinimas būtų nesuderinamas su tiekėjų pažeistų teisių viešųjų pirkimų bylose gynbos veiksmingumo principu.
- 21.3. Lietuvos apeliacinis teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 3 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-220-969/2020](#) bei 2021 m. birželio 30 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) suformuluotų išaiškinimų dėl viešojo pirkimo dokumentų teisinės reikšmės; kartu netinkamai aiškintas ir taikytas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 6.247 straipsnis, reglamentuojantis priežastinio ryšio nustatymo taisyklę. Pirkimo dokumentai bei pirkimo sutarties projektas nebuvo siejami su ieškovei skirta valstybės subsidija bei jos būtinu panaudojimu iki 2020 m. gruodžio 3 d. Pirkimo sutartyje darbų įvykdymo terminas buvo 13 mėn. (plius galimybė juos pratęsti 4 mėn.), nebuvo nustatyti nei konkretūs tarpiniai terminai (darbų etapai), nei darbų vertė, kuri turėjo būti pasiekta per tam tikrą laiką. Taigi nagrinėjamu atveju dotacija buvo nepanaudota, be kita ko, dėl priežasties, jog pirkimo sutartį vykdžiusi rangovė neturėjo pareigos pagal pirkimo sutartyje nustatytus terminus 2 000 000 Eur vertės darbus įvykdyti iki 2020 m. gruodžio 3 d.
- 21.4. Lietuvos apeliacinis teismas pažeidė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 51 straipsnio 1 dalį, įtvirtinančią, jog savivaldybės biudžetas yra sudaromas kiekvienais biudžetiniais metais, ir [CK](#) 6.249 straipsnio 3 dalį. Nėra pagrindo nepanaudotą valstybės subsidijos dalį einamaisiais biudžetiniais metais kvalifikuoti kaip ieškovės žalą, nes savivaldybės biudžetas sudaromas iš naujo kiekvienais biudžetiniais metais, o praėjusiais metais nepanaudotą valstybės dotacijos dalis gali būti paskirta kitais biudžetiniais metais bei panaudota tam pačiam Lampėdžių irklavimo bazės trasos įrengimo projektui (esant tikslinės dotacijos atveju) ar kitiems savivaldybės projektams bei funkcijoms vykdyti. Be to, Kauno miesto savivaldybės tarybai patvirtinus 2021 m. biudžetą bei jį tikslinant savivaldybės taryba nėra paskyrusi papildomų savivaldybės biudžeto lėšų Lampėdžių irklavimo bazės trasos įrengimo projektui, kuriomis kompensuotų 2020 m. nepanaudotą valstybės subsidijos dalį. Atitinkamai Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai nusprendė, jog ieškovės realiai patirtai žalai įrodyti pakanka rangovės, kuri vykdė statybos darbus, 2021 m. gruodžio 3 d. pažymos, kurioje yra išvardyti jos atlikti darbai atitinkamu laikotarpiu bei darbai, kurie hipotetiškai galėjo būti atlikti, jei nebūtų buvusios taikytos laikinosios apsaugos priemonės.
- 21.5. Lietuvos apeliacinis teismas pažeidė [CK](#) 6.248 straipsnio 4 dalį. Rizika dėl netinkamai išreikšto poreikio viešojo pirkimo dokumentuose yra priskirtina perkančiosioms organizacijoms. Ieškovė yra atsakinga už nepanaudotą valstybės subsidijos dalį, nes, (i) rengdama pirkimo dokumentus ir (ar) vėliau nekeisdama pirkimo sutarties vykdymo sąlygų, leido jas rangovei (laimėtojai) vykdyti nesiedama jos pareigų su visos dotacijos panaudojimu ir (ii) nesiėmė priemonių, kurios yra suteikiamos biudžetų formavimo procese, valstybės dotacijai kitiems metams gauti.
22. Ieškovė Kauno miesto savivaldybės administracija atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti atsakovės UAB „HSC BALTIC“ kasacinį skundą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 26 d. sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 22.1. Kasacinio teismo praktika dėl [CPK](#) 146 straipsnio 2 dalies taikymo yra suformuota bei taikytina šioje byloje ir ji patvirtina atsakovės neteisėtus veiksmus. [CPK](#) 423¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog viešųjų pirkimų ir koncesijų suteikimo bylas teismas nagrinėja pagal bendrąsias [CPK](#) nustatytas bylų nagrinėjimo taisykles, atsižvelgdamas į [CPK](#) XXI skyriuje ar kituose įstatymuose nurodytas išimtis. Jokių išimčių nėra – atsakovė nenurodo jokio įstatyme įtvirtinto pagrindo, kodėl [CPK](#) 146 straipsnio 2 dalyje nustatyta bendroji taisyklė neturėtų būti taikoma. Be to, viešųjų pirkimų bylose nuostolių, patirtų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas yra netgi svarbesnis nei kitose civilinėse bylose, kuriose yra mažiau išreikštas viešasis interesas.
- 22.2. Atsakovei jau įgyvendinus savo teisę į teisminę gynybą – pareiškus reikalavimus kitoje byloje, buvo nustatyta, kad atsakovės teisės nepažeistos, todėl nėra pagrindo teigti, kad ieškovės reikalavimu būtų pažeidžiama atsakovės teisė į teisminę gynybą. Tiekėjai, prašydami taikyti laikinąsias apsaugos priemones viešųjų pirkimų bylose, veikia savo rizika. Be to, laikinosios apsaugos priemonės nėra vienintelė teisinė priemonė, kuria tiekėjas viešajame pirkime gali užsitikrinti savo interesų veiksmingą teisinę gynybą, t. y. tiekėjo teisių veiksminga gynyba užtikrinama ir per žalos atlyginimo institutą.
- 22.3. Teismai neprivalėjo rentis atsakovės nurodomu socialiai atsakingo tiekėjo elgesio standartu, kuris nėra įtvirtintas [CPK](#) 146 straipsnio 2 dalyje. Atsakovė bando susiaurinti nuostolių už laikinųjų apsaugos priemonių taikymą atlyginimo galimybę tik iki to atvejo, kai tiekėjas iš esmės piktnaudžiauja, tačiau teisės normos to nenustato. Atsakovės minimas socialiai atsakingo tiekėjo elgesio standartas buvo suformuotas kitokio pobūdžio bylose ir sprendžiant dėl nuostolių, patirtų dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo negali būti taikomas. Be to, atsakovės norimas sukurti testas („socialiai atsakingo tiekėjo elgesio standartas peržengimas“) yra deklaratyvus ir abstraktus, tokio testo taikymas būtų beprasmiškas, nes socialiai atsakingas tiekėjo elgesys ir reiškia, kad tiekėjas privalo nepažeisti bendrųjų teisingumo ir sąžiningumo imperatyvų.
- 22.4. Dotacijos panaudojimo terminas iki 2020 m. gruodžio 3 d. buvo nustatytas Vyriausybės Nutarimo pagrindu, priimtu Susitarimu ir buvo aiškus bei žinomas tiek pačiai atsakovei, tiek projektą vykdžiusioms rangovėms; tai, jog jis nebuvo nurodytas viešojo pirkimo dokumentuose, nepaneigia egzistuojančio priežastinio ryšio. Be to, tam, kad viešojo pirkimo sutartis būtų tinkamai įvykdyta, darbai bet kuriuo atveju turėjo būti pradėti 2020 m. birželio mėn. Paruošiamieji darbai truko apie vieną mėnesį, todėl jeigu ne atsakovės iniciatyva taikytos laikinosios apsaugos priemonės, pirkimo laimėtoja iki 2020 m. liepos vidurio būtų atlikusi šiuos darbus ir būtų galėjusi pradėti vykdyti irklavimo trasos gilinimo darbus. Atsakovė nenurodė absoliučiai jokių kitų aplinkybių, kurios būtų trukdžiusios iki 2020 m. gruodžio 3 d. atlikti bent 2 000 000 Eur vertės darbus.
- 22.5. Ieškovė patyrė realią žalą dėl atsakovės iniciatyva taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Ieškovė turėjo gauti 2 000 000 Eur pajamas valstybės biudžeto dotacijos forma, tačiau negavo 368 462,19 Eur dydžio dotacijos dalies. To užtenka konstatuoti, jog žala ieškovei buvo padaryta. Be to, Vyriausybės Nutarimu valstybės finansavimas buvo skirtas nurodytiems 2020 metams ir konkreitiems objektams, tačiau šie objektai nebuvo įtraukti į ilgametę valstybės investicijų programą, todėl finansavimo perkelti į kitus, t. y. 2021, metus nebuvo galimybių. Ieškovė, norėdama tęsti projektą 2021 m., tai buvo priversta daryti jau išimtinai tik už savo (į savivaldybės biudžetą surinktas) lėšas. Ieškovės patirtos žalos realumą patvirtina ir viešąjį pirkimą laimėjusios rangovės UAB „Statybų kodas“ pažyma, kurios turinys nėra hipotetiškas, o atsakovė pateiktą skaičiavimą niekaip nepaneigė.
- 22.6. Atsakovė siekia sukurti perteklinę įrodinėjimo našą ieškovei, t. y. įpareigoti įrodyti neįmanoma – įrodyti, kad projektą galėtų finansuoti kitomis, į jos biudžetą nepatenkančiomis, lėšomis; bet kuriuo atveju byloje esantys įrodymai patvirtina, jog ieškovė likusį projektą finansuoja savo biudžeto lėšomis. 2020 m. vasario 25 d. buvo patvirtintas Kauno miesto savivaldybės biudžetas, juo buvo skirta

lėšų ir irklavimo trasai gilinti. 2020 m. vasario 6 d. aiškinamajame rašte dėl Kauno miesto savivaldybės 2020 m. biudžeto patvirtinimo nurodyta, kad projektui bus naudojamos ieškovės pasiskolintos, t. y. nuosavos, lėšos.

- 22.7. Atsakovė kelia naujus argumentus dėl kreditoriaus kaltės ([CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalies) nustatymo, o tai kasaciniame skunde daryti draudžiama ([CPK 347 straipsnio](#) 2 dalis). Ieškovė neturėjo galimybių kreiptis dėl dotacijos panaudojimo termino pratęsimo ar naujos dotacijos gavimo, be to, atsakovės argumentas yra grindžiamas prielaida, kad valstybė sutiktų skirti naują dotaciją ar dotaciją perkelti į kitus metus, tačiau analogiškos ekonomikos skatinimo priemonės 2021 m. valstybė nebenumatė. Atsakovės nurodytas viešojo pirkimo procedūrą nutraukimas (kuriam net nebuvo pagrindo) nebūtų pakeitęs susiklosčiusios situacijos ir padėjęs išvengti ieškovės patirtų nuostolių. Tokie veiksmai tik lėmtų neracionalų pirkimui skirtų lėšų naudojimą (Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 17 straipsnio 2 dalies 1 punktą).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalies nuostatų taikymo viešųjų pirkimų byloje

23. Nagrinėjamoje byloje atsakovė kelia klausimą, ar [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalis ir šią normą aiškinanti kasacinio teismo praktika turėtų būti identiškai taikoma [CPK](#) 423⁷ straipsniui (*lex specialis*). [CPK](#) 423¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešųjų pirkimų ir koncesijų suteikimo bylas teismas nagrinėja pagal bendrąsias [CPK](#) nustatytas bylų nagrinėjimo taisykles, atsižvelgdamas į [CPK](#) XXI¹ skyriuje ar kituose įstatymuose nustatytas išimtis.
24. [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalyje, reglamentuojančioje bendrąsias civilinio proceso taisykles, nustatyta, kad įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškiny s atmetas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.
25. [CPK](#) 423⁷ straipsnis reglamentuoja laikinųjų apsaugos priemonių taikymą viešųjų pirkimų ir koncesijų suteikimo byloje. Šiame straipsnyje nustatyta, kad teismas priima motyvuotą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, vadovaudamasis ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principais ir viešuoju interesu. Teismas gali netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą ([CPK](#) 423⁷ straipsnio 1 dalis). Be [CPK](#) nurodytų kitų laikinųjų apsaugos priemonių, kaip laikinosios apsaugos priemonės viešųjų pirkimų arba koncesijų suteikimo byloje gali būti taikoma: 1) viešojo pirkimo arba koncesijos suteikimo konkurso procedūrų sustabdymas; 2) įpareigojimas perkančiajai organizacijai ar perkančiajam subjektui nesudaryti viešojo pirkimo sutarties; 3) įpareigojimas koncesiją suteikiančiajai institucijai nesudaryti koncesijų sutarties; 4) perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto arba koncesiją suteikiančiosios institucijos priimto sprendimo įgyvendinimo sustabdymas; 5) su pirkimo laimėtoju sudarytos viešojo pirkimo sutarties vykdymo sustabdymas arba su koncesinininku sudarytos koncesijų sutarties vykdymo sustabdymas ([CPK](#) 423⁷ straipsnio 2 dalis).
26. Pažymėtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių instituto tikslas yra iš esmės tapatus tiek byloje, nagrinėjamoje pagal bendrąsias [CPK](#) nustatytas taisykles, tiek specialių kategorijų (įskaitant viešųjų pirkimų) byloje – laikinai apsaugoti ieškovo interesus ir užtikrinti būsimą teismo sprendimo byloje įvykdymo galimybę ([CPK](#) 144, 145 straipsniai). Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kiekvienu atveju sprendžiama pagal konkrečios bylos duomenis, patvirtinančius, kad, nesiėmus priemonių, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas ([CPK](#) 144 straipsnio 1 dalis).
27. Kadangi viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas ir teismų taikomos bylų nagrinėjimo organizacinės priemonės supponuoja palyginti operatyvų viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą (neretai terminas nuo ieškinio padavimo iki kasacinio teismo procesinio sprendimo paskelbimo trunka apie metus), dėl to pagrįsta ir racionalu, išskyrus tam tikras specifines situacijas, kai iš tiesų būtina skubiai, neatsižvelgiant į ginčo baigtį, užtikrinti viešajai interesai dėl pirkimo objekto ar jo teikiamos naudos, apginti ieškovo tiekėju turinius interesus, *inter alia*, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir neteisėtai sudarytos viešojo pirkimo sutarties panaikinimo, jau pirmame teismo procese dėl neteisėtai perkančiųjų organizacijų veiksmų, o ne vėliau sprendžiant ginčus dėl pastarųjų civilinės atsakomybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018, 39 punktą). Vis dėlto nors laikinųjų apsaugos priemonių taikymu viešųjų pirkimų byloje visu pirma siekiama apginti tiekėjų interesus, tačiau tai turi būti derinama su siekiu išlaikyti teisingą pusiausvyrą tarp tiekėjų interesų ir viešojo intereso.
28. Sutiktina su kasaciniame skunde nurodyta pozicija, kad tiekėjai jiems VPĮ suteikta teise ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus turi naudotis neperžengdami socialiai atsakingo ieškovo veiksmų ribų, nepažeisdami bendruoju teisingumo ir sąžiningumo imperatyvų: platus tiekėjo teisinio suinteresuotumo sudaryti viešojo pirkimo sutartį aiškinimas nepaneigia ieškovo procesiniu pareigų eilės sąžiningai, savo veiksmais nepagrįstai nesukelti neigiamų padarinių kitiems asmenims ar visuomenei (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-293/2011). Teisėjų kolegija sprendžia, kad vien tai, jog tiekėjo elgesys atitinka socialiai atsakingo tiekėjo elgesio standartą nesudaro pagrindo sutikti su kasacinio skundo teiginiais dėl [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalies ir ją aiškinančios kasacinio teismo praktikos netaikymo viešųjų pirkimų byloje.
29. Apibendrinama nurodytą teisinį reglamentavimą ir jį aiškinančią kasacinio teismo praktiką teisėjų kolegija konstatuoja, kad [CPK](#) 423⁷ straipsnyje nėra nustatyta išimčių dėl [CPK](#) 146 straipsnio 2 dalies (ne)taikymo viešųjų pirkimų byloje. Pagal bendrąją taisyklę tais atvejais, kai įsiteisėja teismo sprendimas, kuriuo atmetas ieškiny s viešųjų pirkimų byloje, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, patirtus dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.
30. Teisėjų kolegija papildomai pažymi, kad kasacinio skundo argumentai nepagrindžia ne tik [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalies taikymo išimties viešųjų pirkimų byloje, tačiau taip pat neįrodo ir poreikio kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl Europos Tarybos 1989 m. gruodžio 21 d. direktyvos Nr. 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, kurią iš dalies pakeitė Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. gruodžio 11 d. direktyva Nr. 2007/66/EB, aiškinimo.

Dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, sąlygų

31. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra suformavęs plačią oficialiąją konstitucinę žalos atlyginimo doktriną, grindžiamą esmine nuostata, jog būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, kuri įtvirtinant siekiama užtikrinti, kad asmenims, patvyrusiems materialine ar moralinę žalą, ji bus atlyginta (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d., 2010 m. vasario 3 d., 2015 m. balandžio 16 d. nutarimus).
32. Kaip minėta, pagal [CPK 146](#) straipsnio 2 dalį, įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymų taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.
33. Teismas, taikydamas deliktinę civilinę atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese ([CPK 146 straipsnio](#) 2 dalis), turi nustatyti tris civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos ([CK 6.246, 6.247, 6.249](#) straipsniai), o kaltę šiuo atveju nenustatinėjama, nes tai yra ieškovo atsakomybės už jo riziką atliktus veiksmus atvejis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-198-378/2021](#) 25 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
34. Kasacinio teismo praktika dėl atsakovo neteisėtų veiksmų byloje, kuriose prašoma priteisti žalos, atsiradusios dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, yra pakankamai išplėtotą. Neteisėtais veiksmais kaip civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, sąlyga pripažintinas asmens, prašiusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas ([CK 6.246](#) straipsnis), patvirtinamas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriuo jo reikalavimai pripažinti nepagrįstais ir atmesti. Nustačius, kad atsakovo turinių teisių suvaržymo pagrindas neteisėtas, nes ieškinys pripažintas nepagrįstu, rizikos dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimų padarinių atlyginimo nustatymas atitinka proceso šalių teisių ir interesų lygiateisiškumo, proceso rungimosi ir dispozityvumo principus, pagal kuriuos šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi [CPK](#) nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis ([CPK 13, 17](#) straipsniai). Dėl to ieškovas, kreipdamasis į teismą ir prašydamas suvaržyti priešingos šalies teises, kad būtų užtikrintas jo interesų gynimas, turi numatyti, kad, neįrodžius savo reikalavimo pagrįstumo, jam gali tekti atlyginti atsakovui dėl taikyto suvaržymo patirtus nuostolius, t. y. ieškovas veikia savo rizika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-335/2013](#); 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-198-378/2021](#), 27 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
35. Byloje nustatyta, kad įsiteisėjusiu Kauno apygardos teismo 2020 m. liepos 30 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. e2-1644-924/2020](#) atsakovės (toje byloje – ieškovės) ieškinys ieškovei (toje byloje – atsakovei) dėl jos, kaip perkančiosios organizacijos, priimto sprendimo panaikinimo buvo pripažintas nepagrįstu ir atmestas. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje byloje konstatavo, kad vien ieškinio atmetimo faktas civilinėje byloje, kurioje atsakovės iniciatyva ieškovei Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartimi buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės – viešojo pirkimo procedūros stabdymas, pagal ginčui aktualią kasacinio teismo praktiką yra savaime pakankamas atsakovės veiksmų neteisėtumui konstatuoti.
36. Nesant pagrindo pripažinti, jog laikinųjų apsaugos priemonių instituto taikymas viešųjų pirkimų byloje pasižymi tokiu išskirtinumu bei reikšme, jog būtų eliminuojama atsakovo teisė prašyti nuostolių atlyginimo [CPK 146 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyto pagrindu, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismo išvada dėl atsakovės veiksmų neteisėtumo yra pagrįsta.

Dėl priežastinio ryšio ir žalos

37. [CK 6.247](#) straipsnyje nurodyta, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Todėl priežastinio ryšio taikymas atitinka civilinės atsakomybės tikslą kompensuoti padarytus nuostolius, kurių atsiradimas yra susijęs su veikimu ar neveikimu, dėl kurio šie nuostoliai atsirado (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-53/2010](#); 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-607/2013](#)).
38. Priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima išskirti į du etapus. Pirmame etape *conditio sine qua non* (privaloma sąlyga) testu nustatomas faktinis priežastinis ryšys ir sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Kitame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisine prasme nėra pirmųjų nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigrįmį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-393-916/2019](#), 36 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
39. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad laikinųjų apsaugos priemonių byloje, kurioje buvo atmestas ieškinys, pritaikymas savaime nereiškia žalos skolininkui (atsakovui) padarymo. Ar dėl tokių priemonių pritaikymo galėjo būti padaryta žala, sprendžiama nustačius, kokią poveikį jos turėjo asmens, kurio turiniai ar kitokie interesai konkrečiu laikotarpiu buvo suvaržyti, galimybėms dalyvauti civilinėje teisinėje apyvartoje ir priimti konkrečias teises bei pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-437/2014](#)). Taigi, gali būti atlyginami tik tie realūs ieškovo patirti nuostoliai, kurie susidarė kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kitoje byloje tiesioginė pasekmė.
40. Nagrinėjamoje byloje ieškovė žalos dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių jai padarymą grindžia aplinkybe, kad laikinųjų apsaugos priemonių jai taikymas lėmė 368 462,19 Eur valstybės dotacijos dalies negavimą (praradimą, nepanaudojimą). Ieškovės teigimu, jos patirtų nuostolių (negautos dotacijos) priežastis – kitoje civilinėje byloje pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Teisėjų kolegija pažymi, kad pagal minėtą *conditio sine qua non* testą šioje byloje turėjo būti nustatyta, ar žala ieškovei būtų atsiradusi, jeigu nebūtų buvę atsakovės neteisėtų veiksmų, t. y. ar ieškovė būtų gavusi 368 462,19 Eur valstybės dotacijos dalį, jeigu viešojo pirkimo byloje teismo taikytomis laikinomis apsaugos priemonėmis nebūtų buvusi sustabdyta viešojo pirkimo procedūra, be kita ko, atsižvelgiant į tai, ar rangovė turėjo pareigą atlikti darbus iki nurodyto termino už ieškovės įrodinėjamą ginčo sumą.
41. Byloje nustatyta, kad Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartimi taikytos laikinosios apsaugos priemonės galiojo šiek tiek daugiau nei du mėnesius, t. y. iki Lietuvos apeliacinis teismas 2020 m. rugpjūčio 20 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e2-1308-943/2020](#) jas panaikino; laikinosios apsaugos priemonės buvo taikytos po viešojo pirkimo laimėtojo paskelbimo, prieš pirkimo sutarties pasirašymą. Įvertinęs šias aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, jog tokioje viešojo pirkimo procedūros stadijoje taikytos laikinosios apsaugos priemonės lėmė ne tik vėlesnę, iš anksto nustatytą pirkimo – rangos sutarties pasirašymo datą, bet ir vėlesnę šios sutarties vykdymo pradžią. Apeliacinės instancijos teismas laikė įrodyta, kad ieškovė laiku nepanaudojo valstybės dotacijos būtent dėl šios priežasties (vėliau prasidėjusių rangos darbų).
42. Teisėjų kolegija pažymi, kad vien tik aplinkybė, jog atsakovės prašymu kitoje byloje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir dėl to pirkimo sutartis buvo pasirašyta vėliau, savaime nereiškia, kad ieškovė būtent dėl to nepasinaudojo atitinkama dalimi valstybės

dotacijos. Pareiga įrodyti aplinkybes, jog vėlesnis sutarties pasirašymas lėmė konkrečių darbų, kurių apmokėjimui turėjo būti panaudota valstybės dotacija, neatlikimą, tenka ieškovei.

43. Nagrinėjamoje byloje ieškovė aplinkybę, jog ji būtų panaudojusi valstybės skirtą 2 000 000 Eur finansavimą iki 2020 m. gruodžio 3 d., iš esmės grindė rangovės, kuri vykdė statybos darbus, 2021 m. vasario 3 d. pažyma, kurioje išvardyti atlikti darbai bei darbai, kurie galėjo būti atlikti, jeigu nebūtų buvusios pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Pirmosios instancijos teismas šią pažymą laikė nepakankamu įrodymu, kadangi joje nėra nurodyta jokių objektyvių duomenų (pirminių šaltinių), kurių pagrindu teismas galėtų spręsti, jog nurodyta darbų dalis turėjo būti ar būtų buvusi įvykdyta iki 2020 m. gruodžio 3 d., jeigu nebūtų buvusios pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Šią išvadą pirmosios instancijos teismas grindė byloje nustatytais aplinkybėmis, o būtent kad byloje nėra jokių duomenų, jog ieškovė ir rangovė būtų aptarusios darbų atlikimo terminus, jų apimtį, lėšų panaudojimą iki 2020 m. gruodžio 3 d.; byloje esantys pirkimo dokumentai taip pat neįrodo aplinkybės, jog konkrečių darbų atlikimas buvo susietas su ieškovei skirtu finansavimu (2 000 000 Eur dotacijos) panaudojimu iki 2020 m. gruodžio 3 d.; pirkimo sąlygose buvo nustatytas bendras pirkimo sutarties terminas – 22 mėnesiai. Pirkimo sąlygose nebuvo nurodyta, kad iki 2020 m. gruodžio 3 d. pirkimo laimėtojas turės įvykdyti tokią darbų, kuri būtų lygi 2 000 000 Eur. Apeliacinės instancijos teismas minėtą pažymą laikė pakankamu įrodymu ir nusprendė, jog byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad UAB „Statybų kodas“ būtų suinteresuota šios civilinės bylos baigtimi, dėl ko jos parengtoje pažymoje pateikti skaičiavimai galėtų būti pripažinti subjektyviais ar nepatikimais. Pačioje pažymoje yra nurodyti konkretūs darbai, kurie galėjo būti atlikti per papildomą laikotarpį (parengtas sklypo planas, atlikta dalis elektrotechnikos ir elektroninių ryšių darbų, kt.), pateikta ir tiksli šių darbų kaina. Tuo tarpu atsakovė, gindamasi nuo jai pareikšto ieškimo, jokiais kitais leistiniais įrodymais (eksperto ar kito kompetenciją turinčio asmens išvadomis) nepaneigė UAB „Statybų kodas“ skaičiavimų, kurių patikimumą, be kita ko, pagrindžia faktiškai šios bendrovės atliekamų darbų vidutinė trukmė ir mastas.
44. Byloje nustatyta, kad rangos sutartimi buvo nustatytas bendras sutarties įvykdymo terminas (13 mėnesių) su galimybe jį pratęsti ne daugiau kaip 4 mėnesiams, tačiau nei pirkimo dokumentuose, nei rangos sutartyje nebuvo nustatyti konkrečių darbų atlikimo terminai (darbų etapai), per kuriuos pirkimą laimėjusios tiekėjos turėjo atlikti darbus už tam tikrą pinigų sumą. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ([CPK 353 straipsnio](#) 1 dalis). Taigi, byloje yra kilęs įrodymų pakankamumo klausimas, ar, esant tokioms pirkimo dokumentų ir rangos sutarties sąlygoms, 2021 m. vasario 3 d. pažyma yra pakankamas įrodymas, jog ieškovė negavo dalies valstybės dotacijos būtent dėl atsakovės prašymu kitoje byloje pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių.
45. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad aplinkybė, jog rangos sutartyje nustatytas gana ilgas sutarties vykdymo laikotarpis, tačiau nėra nustatyti darbų vykdymo etapai, nagrinėjamam ginčui spręsti nėra reikšminga, nepagrįsta, kadangi, kaip jau minėta, vien tik aplinkybė, kad atsakovės prašymu kitoje byloje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir dėl to pirkimo sutartis buvo pasirašyta vėliau, savaime nereikšminga, kad darbus pradėjus anksčiau, ieškovė būtų pasinaudojusi visa valstybės dotacija. Pažymėtina, kad Rangos sutarties 7.7 punkte nurodyta, jog sutartis vykdoma pagal grafiką. Sutarties 43 punkte įtvirtinta, kad rangovas ne vėliau kaip per 10 dienų nuo sutarties įsigaliojimo privalo pateikti užsakovui darbų vykdymo grafiką. Darbų vykdymo metu, neprieštaraujant užsakovui, grafikas gali būti koreguojamas keičiant darbų vykdymo seką, bet nekeičiant darbų atlikimo termino.
46. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi nuostatos, kad teismai, sprenddami dėl viešojo pirkimo sutarčių nuostatų aiškinimo ir taikymo, turi atsižvelgti į VPI, kaip specialiojo įstatymo, nuostatas, taip pat į bendrąsias sutarčių teisės normas, dėl to teismai ginčiuose dėl sutarties vykdymo turi vertinti ne tik ginčo sutarties nuostatas, tačiau atsižvelgdami į aplinkybę, kad sutartis sudaryta viešojo pirkimo būdu, sutarties turinį turi nustatyti ir tirdami bei vertindami viešojo pirkimo konkurso sąlygas, šalių elgesį vykdančią sutartį ir pan. (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-220-969/2020 46-47 punktus ir juose cituojamą kasacinio teismo praktiką). Nors nagrinėjamoje byloje nėra nagrinėjamas tiesioginis ginčas tarp viešojo pirkimo būdu sudarytos sutarties šalių, tačiau ieškovės reikalavimas atsakovei yra kildinamas iš šios sutarties vykdymo, todėl tiek viešojo pirkimo dokumentų, tiek šiuo būdu sudarytos sutarties turinys yra reikšmingi sprendžiant dėl ieškimo pagrįstumo. Kaip nurodyta nutarties 45 punkte, rangos darbai turėjo būti vykdomi pagal darbų atlikimo grafiką, tačiau teismų nustatytos aplinkybės suponuoja išvadą, kad toks grafikas byloje pateiktas nebuvo, todėl kvestionuotina, ar rangovė turėjo pareigą atlikti darbus už tam tikrą pinigų sumą iki 2020 m. gruodžio 3 d., jeigu laikinosios apsaugos priemonės nebūtų buvusios pritaikytos.
47. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju, sprendžiant dėl priežastinio ryšio nustatymo, aktualu įvertinti, ar viešojo pirkimo dokumentuose (pirkimo sąlygose) buvo tokių duomenų, kurie atsakovei ieškimo byloje, kurioje buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, pareikšimo metu, vertinant pagal protingo ir apdairaus asmens elgesio standartą, būtų suteikę galimybę suprasti, jog dėl šių priemonių taikymo ieškovei gali atsirasti tokio pobūdžio žala, kokia yra įrodinėjama. Apeliacinės instancijos teismas šią aplinkybę nevertino.
48. [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalyje žala apibrėžiama kaip asmens turto netekimas arba sužalojimas, jo turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Kasacinis teismas savo praktikoje yra suformulavęs kriterijus, kokios turėtų būti nustatytos ir įvertintos aplinkybės, galinčios turėti reikšmės nustatant negautų pajamų faktą ir jų dydį. Pirmą, negautos pajamos turi būti numatomos, t. y. kai atsakovas sugeba įrodyti, kad negavo pajamų, kurias buvo numatęs gauti, jei jam nebūtų sutrukdžiusi taikoma laikinoji apsaugos priemonė. Antra, negautos pajamos turi būti įrodytos su pagrįstu tikrumu, jog taikytos laikinosios apsaugos priemonės lėmė atsakovo ateities įplaukų praradimą. Trečia, reikšmingu laikytinas ir prarastų pajamų apskaičiavimas, kurį nustato teismas, remdamasis įrodymų vertinimo taisyklėmis. Ketvirta, vertintini paties atsakovo, kurio turtui buvo taikyti procesiniai suvaržymai, veiksmai – kaip jis, siekdamas tam tikro pelno, naudojosi savo turtinėmis teisėmis, kol nebuvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir vėliau jas taikant, t. y. ar jis veikė aktyviai, siekdamas pakeisti laikinąsias apsaugos priemones. Be to, negautos pajamos turi ir realumo požymių ([CK 6.249 straipsnio](#) 3 dalis) (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-335/2013](#); 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-213-313/2017](#), 36 punktas).
49. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. gegužės 6 d. Nutarimu Nr. 458, be kita ko, skyrė 2 000 000 Eur tikslingą dotaciją Lampėdžių irklavimo bazės trasos įrengimo projektui, t. y. valstybė savo vardu skolinosi lėšas tam, kad finansuotų, be kita ko, aptariamą projektą, tokiu būdu skatindama ekonomiką. Vykdanč šį nutarimą 2020 m. kovo 4 d. buvo pasirašytas Susitarimas (su vėlesniais pakeitimais) tarp ieškovės ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, šio susitarimo objektas buvo ir Lampėdžių irklavimo bazės trasos įrengimo projekto finansavimas. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad sprendžiant dėl ieškovės prašomų priteisti negautų pajamų realumo ir įrodymu yra aktualios Susitarimo nuostatos, reglamentuojančios lėšų išmokėjimo ieškovei sąlygas, kurios vertintinos kartu su viešojo pirkimo dokumentų sąlygomis.
50. Pagal [CPK 176 straipsnio](#) 1 dalį įrodinėjimo tikslas – tai teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja, t. y. faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų, kuriuos visapusiškai įvertino teismas, pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas, kad faktas buvo. Reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visetą. Išvados dėl įrodinėjimo dalyko įrodytinumo turi būti logiškai pagrįstos byloje surinktais duomenimis. Teismas gali konstatuoti tam tikros aplinkybės buvimą ar nebuvimą, kai tokiais išvada padaryti pakanka byloje esančių įrodymų. Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-42-684/2019 30 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
51. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl žalos ir priežastinio ryšio, nevertino anksčiau minėtų įrodymų visumos, iš esmės vadovavosi vieninteliu įrodymu – rangovės, kuri vykdė statybos darbus, 2021 m. vasario 3 d. pažyma, kurioje išvardyti atlikti darbai bei darbai, kurie galėjo būti atlikti, jeigu nebūtų buvusios pritaikytos laikinosios apsaugos

priemonės, tačiau neįvertino, ar rangovė pagal pirkimo dokumentus turėjo pareigą iki 2021 m. gruodžio 3 d. atlikti darbus už 2 000 000 Eur, nustatytu terminu panaudojant valstybės dotaciją, todėl yra pagrindas pripažinti, jog apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė įrodinėjimo taisykles, dėl to galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Dėl nurodytų pažeidimų apeliacinės instancijos teismo sprendimas panaikinamas ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

52. Kasaciniam teismui nutarus perduoti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, šalių turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti apeliacinės instancijos teismui ([CPK](#) 93, 96, 98 straipsniai). Pažymėtina, kad kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 26 d. sprendimą panaikinti ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai   Gražina Davidonienė

Artūras Driukas

Dalia Vasarienė